

TARANTO

LAMPERT RÓZSA

TARANTO, CONCATTEDRALE GRAN MADRE DI DIO – GIO PONTI VITORLÁS TEMPLOMA

Gio Ponti már több mint 70 éves volt, amikor Guglielmo Motolese érsektől, miután Pier Luigi Nervi visszautasította a megtisztelő felkérést, 1964-ben megbízást kapott egy modern és méreletes katedrális tervezésére, Taranto új városrészében. A területet az óvárosban palotát is birtokló d'Aquino család egyik grófnője adományozta az egyháznak. Pontinak egy olyan városban kellett alkotnia, amelyik a fasizmus éveit, majd a II. világháború borzalmai miatt (hadikikötő bombázása és megsemmisítése) elvesztette az alapításából (egyedüli spártai), pozíciójából („két tenger” között fekszik, Mar Grande, Mar Piccolo) és stratégiai helyzetéből fakadó minden előnyét és varázsát. A megbízás időpontja egybeesett a II. Vatikáni Zsinat által hozott új liturgiai szabályok bevezetésével, ezzel együtt a templomok liturgikus tereinek kialakítására vonatkozó előírások változásával is. Taranto zaklatott helyzetében mégis sikerült – közös erőfeszítéssel – egy nagyon jelentős kortárs építészeti alkotást létrehozni.

Gio Pontinak „csak a vonalakat kellett húznia a papíron”, ami azért nem volt nagyon egyszerű és egyértelmű, mert egy vízióval viaskodott, azt akarta megtervezni, láthatóvá tenni. Közben a gyülekezet körében a tenni vágyás, az akarás fenntartása és a pénz előteremtése Motolese, az új tarantói érsek feladata és érdeme volt, aki munkája során hamar felismerte, hogy az embereknek a lakhelyükhöz közel kell lehetőséget biztosítani arra, hogy egymással és egyházi előljáróikkal találkozhassanak, beszélgethessenek.

A 19. század végén a Királyi hadikikötő és hajógyár Tarantóba telepítése miatt, az 1960-as években pedig az „elmaradott Dél” fejlődésének szimbólumává vált, Európa legnagyobb acélipari üzeme, az Italsider, ILVA, (ma ArcerolMittal) miatt nőtt a város lakóinak száma, területe pedig hatalmas lakónegyedekkel bővült. A két modernizációs periódus között az óriási különbség az volt, hogy a korábbinál környezethez igazodó, szervezett várostervezéssel hozták létre az újvárost (Borgo Nuovo), eklektikus, stukkós, sokemeletes lakóházakkal és Taranto szép fekvésű, festői hely maradt. A második periódusnál viszont a hatalmas gyárak felépítése mellett a lakótelepekre a kellenél sajnósa sokkal kevesebb fi gyelem jutott és Taranto visszavonhatatlanul kaotikus iparváros lett. A „két tenger közötti” aránylag szűk beépíthető területen az 1960-as években, sokszor befejezetlen, urbanisztikai megfontolások nélkül létrehozott lakótelepek létesültek, amelyek nagyon távol helyezkedtek el az óvárostól, így az embereknek rendkívül fárasztó és időigényes volt a lepusztult és kihalt Borgo Antico, 11. századi San Cataldo székesegyházába eljutni, misére, hittanra és egyéb ügyes-bajos dolgok intézésére.

Egy szerkezetileg „széttöredezett” városban a lelki egység, egyensúly is sérül, a rossz és egészségtelen munkakörülmények, a megélhetési nehézségek miatt a munkások körében pedig a kommunista tanok is terjednek. Az egyház részéről ezekre a problémákra – nagy örömeinkre - az új katedrális volt a válasz. De az aggodalom nem csitult, ezért 1968 karácsonyán, több ezer munkás között, csövekből, acéllemezekből tákoltsoltárnál, VI. Pál pápa magában az acélműben celebrálta az éjféli misét. Az egyház célja ezzel az egyszeri és soha meg nem ismételt gesztussal az volt, hogy az egyszerű munkásemberekhez közelebb hozza a vallást, az evangéliumok üzenetét és a hívőket egy jobb élet reményével, emberibb munkafeltételekkel kecsegtesse. A pápalátogatás emlékére a VI. Pál pápa lakótelep őrzi, amely egy, a sok befejezetlen lakónegyed közül. Az acélműben tartott éjféli mise azonban a katedrális építésére mindenképpen pozitív hatással volt, mert az állami támogatások összege és az adakozási hajlam is megemelkedett.

A Concattedrale Gran Madre di Dio Ponti legösszetettebb és legkülönlegesebb műve lett, vallásosságának emblémája, az építészet és természet összekapcsolásának szép példája. Gio Ponti 1955 – 1965 között szinte egyidejűleg három templom építésén is dolgozott szülővárosában, Milánóban: San Luca Evangelista, San Francesco d'Assisi és a San Carlo Borromeo. Ezek az épületek „dióhéjban” már számos olyan elem és vízió feltűnik, például a hajóforma, a hatszögletű ablakok, az áttört, perforált falak, a beton és kerámia használata, a hármas bronzkeresztek, stb., amelyek kompozíciós elemként a tarantói katedrálisnál is megjelennek és nyernek végső értelmet. Az, hogy Taranto partjait két tenger mossa Gio Pontit is elvarázsolta, ezért az ihlet természetesen a városnak ebből az egyedülálló pozíciójából származik. Vitorla a tornyok és a kupola helyén, amely a főbejárat előtti medencesorban tükröződik, „vizuális” kapcsolatot teremtve a tengerrel. Az épületnek két főhomlokzata van, egy kisebb a templom főbejáratával és egy nagyobb, a vitorla, amely homlokzat az égen, csak a tekintetnek és a szélnek elérhető. Nyolcvan ablak a végtelenre, a „hatalmasra”. Egy harang nélküli harangtoronynak is felfogható, amelyet két, alig több mint egy méterre álló, párhuzamos, a belső térrel nem kommunikáló, 43 méter magasra felszökő, perforált fal alkot. Látványa a fényviszonyok változásával folyamatosan alakul és sokszorozódik a víztükörben. Könnyed, mint egy dal, szinte

anyagtalán szerkezet, építészeti bravúr. A belső térben is az áttört falak és a fény játéka alakul költészetté. Motolese érsek támogatásával az új liturgiai előírásokat is sikerült, legalábbis részben, megkerülni és Pontinak a saját elképzeléseit megvalósítani. Egyetlen kép, csak a Ponti által festett angyali üdvözlés, Szűz Mária és Gabriel Arkangyal díszíti a belső teret, nincs más dekoráció, sem más művész beavatkozása. Mindent, így a kápolnák berendezését és a keresztelőmedencét is az építész tervezte. A teljes egészében vasbeton épület színvilága, a fehér és zöld, Puglia házait és a haragos tenger mély zöld színét tükrözik vissza.

Gio Ponti fehér templomát buja zöld növényzet, olajfák és virágok között képzelte el. Arra vágyott, hogy a növények majd felkúsznak a fehér falakra. 1970. december 6-án, az átadás és felszentelés napján, a helyiek tíz perces dörgő tapsal ünnepelték az építészt, nem a beszéd miatt, hanem mert a vágyait testesítette meg. Másnap a hívek cserepekkel, növényekkel felszerelve jelentek meg a templom körül, hogy Ponti kívánságát teljesítsék. Az első misét a katedrálisban két nap múlva, 1970. december 8-án tartották meg. Az elmúlt évtizedekben sajnos nemcsak növények pusztultak el, üresek lettek ki a medencék, graffitival viszont tele lettek a falak, hanem telekspekuláció miatt a grófnő által adományozott terület is lecsökkent. A katedrális körül új épületek jelentek meg és sajnos nem Ponti eredeti elképzelése szerint. Szerencse azonban, hogy néhány éve az egész együttest színvonalasan felújították, a Taranto, építészeti hetek programra pedig a katedrális díszkivilágítást is kapott. Az épület mellett, de főleg mögötte, a korábban parkolóknak használt terület azonban még mindig üres, ahova bőven lehetne növényeket ültetni. Jó lenne, ha Ponti álma, amelyet állítólag haláláig szorgalmazott, ha nem is az eredeti léptékben, végre valóban beteljesülhetne.

Az utóbbi évek Gio Ponti tárlatai – Párizs, Stockholm – Taranto társkatedrálisának a Pirelli toronyhoz hasonló népszerűséget hoztak. Végre Olaszország is felébredt és megkezdte a korábban marginális, polgári építésznek tartott Ponti munkásságának megismertetését és népszerűsítését. Évfordulókhoz igazodva két jelentős kiállítást is rendeztek a tiszteletére. Az egyiket Rómában, halálának 40. évfordulóján, a MAXXI termeiben, *Gio Ponti. Amare l'architettura* címen, 2019. november 27. – 2020. április 13. között, a másikat, a katedrális felszentelésének 50. évfordulójára időzített *Il sogno di una città, il sogno dei suoi cittadini e il sogno di Guglielmo e Giovanni* (A város álma, polgárainak álma, Guglielmo és Giovanni álma) címűt pedig a COVID járvány miatt ez évben, 2021. június 16. – 2021. szeptember 26. között valósították meg, Taranto Egyházművészeti Múzeumában (Museo Diocesano). Míg a római kiállítás Ponti teljes életművét feldolgozta, addig a tarantói kizárólag a város társkatedrálisára fókuszált. A Museo Diocesano termeiben felállított, öt tematikus részre osztott, video és hangfelvételekkel gazdagított tárlat végigvezetett az alkotás hosszú, néha gyötrelmes folyamatán, a látogatót fokozatos megértésre vezetve. Bemutatva a mű két kulcsszereplőjének, a híres építész Ponti és a felvilágosult kliens Motolese gondolkodásmódját, ismereteit, viselkedését, tetteit, a csüggedés és a lelkesedés pillanatait, vagyis közszemlére téve a koncepció kialakítását dokumentáló levelezésüket, az első skicceket, a tervváltozatokat, a részletes tanulmányokat és a végleges terveket, az első ötlettől a kész épületig.

A két kiállítás közös pontja, hogy a szokatlan, de nagyon látványos, izgalmas és dekoratív Concattedrale Gran Madre di Dio makettje mindkét helyen fő attrakcióként szerepelt. Mindkét rendezvény és a felszentelés ötvenedik évfordulójára megjelent tucatnyi – Pontiról és a társkatedrálisról szóló – kiadvány is hozzájárul remélhetőleg ahhoz, hogy a jövőben, a Tarantóban megbújó „kis ékszerre” nagyobb figyelem irányul majd, mint az elmúlt évtizedekben.

Budapest, 2021. október 5.

/Lampert Rózsa/

